Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De legibus - Cod. Ettenheim-Münster 220

Münzer, Franz

[S.l.], 1715

Sectio 4ta

urn:nbn:de:bsz:31-122324

Visual Library

Sectio 4ta
de
Lege Evangelica varia Explicantur.

Lex nova et lex vetus ut nuro 74. dictum e n diversificant ab invicem 81.
adeqte, sed tm sicut perfectum et imperfectum, et ideo gmvis initium Evangelij
finis est legis ut D. ait Chrisost. Rom. 1. in Evang. Marci, tn a lege et prophe-
tis suum Evangelica lex desumit testimonium, quare dum Tformatus est in gloria
Jesus in monte Thabor, etm Moyses et Elias simul apparuerunt cum eo, ut
sciremus quia lex et prophetae testantur de Jesu, et utriusque perfectio ac gsu-
matus gloria in eo gsistit, lex igitur Jesu pfectio e et gsumaõ veritatis
legis Mosaicae et prophetarum, unde ait Isid. in lib. dissertarum inter legem
et Evangelium hoc interest, qd in lege littera in Evangelio gra: illa
habuit umbra ista veritate: illa data e pp transgressione, ista pp iustifi-
catne: illa ignoranti demonstrat peccatum, ista agnitum iuvat ut vitetur,
illa flagitiis deditos increpat, ista peccantes bonitate propria liberat: illa
talione decrevit reddere, ista etm pro inimicis iussit orare, illic praedi-
catur circumcisio carnis, hic lavacrum in ablutione cordis et corporis, illic Canaan
regnum et promissiones temporalium rerum gtinentur, hic vita aeterna regnumque
caelorum promittitur cum haec Isid. gbus satis patet quia lex nova pfectio e
veteris, et ideo nemo spiritu Dei animatur nisi prius fidem Dei in corde
teneat et si poest ore pfiteatur corde enim ait apostolus creditur ad iustitiam, ore
autem gfessio fit ad salutem.

Dicitur haec lex nova alio nomine testamentum novum et lex rda ad distinctionem 82.
testamenti et legis veteris quae etm dicta e lex jma. ite vocatur lex
gra id qd pp duo jmo quid quia data e n rdum debitum iustitiae, sed gratuito
rdum misericordiae Dei rdum gm Deus cum dilexisset suos in fine dilexit eos

rdo etiam quia in hoc nova lege per spiritum s. gratia fidelibus datur vi et merito fidei seu ex opere operato non autem ex opere operantis tantum prout dabatur in veteri lege, unde etiam lex illa vocata est elementum infirmum. alio ite nomine lex nova valatur Evangelium, non quasi tota ratio legis novae in 4tor Evangeliis haberetur, sed potius quia legifer ipse Xrus Dnus in iis Evangeliis rdum vita et morte suam tanquam conditor novae legis describitur, et hinc non ea solum oportet fidelem credere quae scripta sunt, sed ea etiam quae de Xo accepta per continua pp. pontificumque successione tradita sunt, testatur enim Evangelista quia multa Jesus fecit et docuit quae scripta non sunt in libro hoc Evangelii et Apostolus hortatur suos Thessal: ut tenerent traditiones quas accepissent sive per sermonem sive per Epistolam: et etiam Aug. asseverat, quod Evangelio non crederet, nisi Ecclesiae auctoritas, et continua pontificum successio in Petri Chathetra id suaderet: igitur quae in lege nova statuuntur, ea in Evangelio aut in doctrina Apostolorum qui divino spiritu afflati Ecclesiae in Xo fundatae aedificium consumarunt, consistunt deducuntur autem ad doctrinam Apostolorum etiam traditiones sanctae ab illis ad nos propagatae.

83. Evangelium autem quod rdum nominis Etimon felix nuntium et quidem in nostra acceptione de adventu salvatoris significat, rdum rem ut illud definit Hieron: l. 4. Comentariorum in Esaiam c. 10. est abbreviatus atque perfectus sermo, qui pro cunctis laciniosae legis caeremoniis dedit praeceptum brevissimum dilectionis et fidei, ut quod nobis fieri noluerimus ne fuerimus alteri. vel aliter describi potest Historia de gestis vita, et morte Dni salvatoris in lege figurati et promissi, et ideo omnis ille liber Evangelium dici potest, qui historiam de nativitate gestis et morte salvatoris texit, sed tamen pro Evangelio canonico non sunt assumpta nisi 4tor scripta Mathaei, Marci, Lucae, et Joannis, iuxta prophetiam visionis quam Ezechiel propheta de 4. Cherubim vidit, ait enim Athanasius

in Ezechiele Divino Scriptura 4. Cherubin prophetia ille vidit, unus similem
hominis id est Evang: scilicet Matth: alterum similem vitulo quo significat Evang: scilicet
Marcum, tertium similem Leoni id est Evang. scilicet Lucam, quartum similem Aquilae
imagine volantis Evang. scilicet Joannem: proterea ipsa non est aliud aliud evangelium
ita Athanasius lo. cit. Sciendum est admoneri illos dicta hoc Athanasii dicta, quia
Matthaeo promisit Christus faciem hominis prae se ferens, quia ordiens suum Evangelium a Genea-
logia humana, Marco Christus faciem Leonis, quia scripta suum de voce Leonis
in deserto initiavit, Lucae Christus vitulus quia de sacerdotio ipse dicere in-
cepit Joanni denique Aquila, quia subtilitate altitudine sui Evangelii
supra nea ostendit et a Deitate ipsa Salvatoris historia effecit.

Lex ipsa gratia omnis in Evangelio Scripta teneat, scilicet illi quod Jeremias 31.
significat Scripta non est sed indita in cordibus nostris, scilicet quod dicit Hebr. 8. Ecce dies
venient dicit Dominus et consumabo super Domum Israel et super domum Judae testa-
mentum novum, deinde explicans quale hoc testamentum esset ponit, quia hoc est testamentum
quod disponam domui Israel post dies illos dicit Dominus Dando legem meam in
mente ipsorum et in corde eorum superscribam eam. Hoc autem sed sciendum
est quod hic loquitur scilicet propheta Jeremias c. 31. ubi in sensu eiusdem similia tamen
negat verbis multum diversis ait enim ecce dies venient dicit Dominus et feriam
domui Israel et domui Juda foedus novum, et postea dicit sed haec erit pactum
quod feriam cum domo Israel post dies illos dabo legem meam in visceribus eorum et in corde eorum scribam ea.
quae verbum sonat S. Hieronymus de lege Xi interpretantur. proterea dicitur verba
sui veteris emendatur: quod profecto lex Xi significat est gratia et charitas, gratia enim
et charitas non est scripta in aliquo corruptibili sed diffusa in cordibus nostris:
quod id quod lex Evangelica profecto significat scripta non est sed indita in cor-
dibus nostris. ma. est expressa S. Th. hic q. 106. a. 1. dicentis, id quod est potissimum
in lege novi testamenti, et in quo tota virtus eius consistit, est gratia Spiritus S.

quae datur per fidem Xi, et ideo propositum lex nova est ipsa gratia spiritus S. haec
S. D. cum quo concordat universa Christianitas. mi. autem quod gratia non in
corruptibili, sed in cordibus nostris diffusa est Apostolus clare testatur Rom. 5. dicens
quia Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris et ex eo suadetur quia gratia
est forma quaedam spiritualis adeoque in spiritu tanquam in subiecto subsistere debet:
et ideo Aug. dicit in lib. de spiritu et litterae, quod sicut lex factorum
scripta fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei scripta est in cordibus fi-
delium. et alibi dicit in eodem libro quae est lege Dei ab ipso Deo scripta
in cordibus, nisi ipsa praesentia spiritus S.? sed tamen breviter notandum est
quod alio modo nobis indita est lex naturalis et alio modo lex gratiae, lex enim
naturae nobis indita est tanquam aliquid pertinens ad naturam, extra lex gratiae indita
est tanquam aliquid naturae superadditum ex dilectione Dei non solum aeternam quod
sit faciendum ut facit lex naturae, sed etiam adiuvans ad se implendum quod non
habet lex naturae.

85. De hac lege gratiae hinc iustificante p. de ea enim dicit Apostolus Rom: 1. non erubesco
Evangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti, non est autem
salus ut ait S. D. nisi iustificatis: ergo lex gratiae iustificat, et hanc iusti-
ficationem ipsa gratia spiritus S. quae propositum eius est significatum satis commendat.)
quaeritur in praesenti quod nam inceperit et quoad usque perexerit obligare,
nec non an illa an lex vetus lenior fuerit? quae singula una concile declara-
bimus, prius tamen indubitate supponentes primo quod Xus Dnus non fuerit tantum redem-
ptor ut quidam haeretici erronee sentiebant, sed etiam legislator proinde
lex nova habeat rationem veri legis, ipse enim per suum Evangelistam ait Joa:
13. mandatum novum do vobis ut diligatis invicem et c. 14. qui habet
mandata mea et servat ea etc. adeoque ipse mandavit et legem tulit,

propterea de eo prius dictum fuit, ipse Deus fuit, qui ipse est Dominus Judex noster, Dominus
Legifer noster, Dominus Rex noster, qui salvabit nos. Ad quibus indubitate patet, quia
Dominus Noster Christus Salvator noster et separator, ita legis gratiae ipse verge et institutor.
Ita quod ex hoc Evangelium non sit lata vnitum populo Judaico, ipse enim
Dominus praecepit Apostolis Matth. 28. vt eunte docerent omnes gentes, et praedicarent
id est promulgarent Evangelium omni creaturae baptizante eos in nomine Patris
et Filii et Spiritus S. et in hoc secundum Evangelium Salvatoris Deus qui
enim ad severitatem legis mosaicae solos Judaeos obligabat, ad legis christi-
anae gratiam omnes sine differentia vocari imperabat, quando Sanctis gentibus
suum Evangelium praedicare Apostolis demandabat, si ergo Deus ad gratiam venire
desiderat, quos legis vinculis astringi renuebat. his positis sit

Assertio. Ex gratia ipse institutus fuit in vltima Cena quando instituit panis 86.
et vini in corpus et sanguinem suum novum sacerdotem ordine Melchisedech Dominus
JESUS novum sacrificium instituit et ordinatus Apostolorum in sorte Levitarum
et sacerdotum ita hoc facite in meam commemorationem veteris sacerdotium abolevit
ex dicta ante morte Christi vim obligandi non habuit, sed eam radicaliter in morte et
actualiter in die pentecostes, quando promulgata fuit, obtinuit tenuit ipsa facta quam
veteris et duraturus usque ad finem mundi. Et ordinatio quam sacra Catholica veritas
in S. paginis fundata.

Primo pars quam quia sacra apud nomine legis ex eo tuncerta et aperta et videt
quidem Apostolus Hebr. 7. his verbis Dicto autem sacerdotio necesse est quod et legis
fiat translatio. ad quod subd. alegis sacerdotium exercitio et in actu et Dicitur, quando
novo sacrificio instituto novi sacerdotes ordine ordine Melchisedech in pane
et vino sacrificio non autem ordine Aaron omnia in vice sacrificii im-
plenta et institutis et ordinatis, alegis hoc factum est in vltima Cena quando Dominus
Jesus accipiens panem gratias egit, fregit et dixit accipite hoc est corpus meum
quod pro vobis tradetur hoc facite in meam commemorationem: quantum nesse est quibus

facta sit legis Tlaõ proinde et nova lex, lex scil. grãe, sit in ipsa illa con-
secratnẽ corporis et sanguinis Dñi instituta, sacrificium enim eius in ipsa
hoc gsecratne perenniter gsistit. et ex hoc solo qtm arbitror satis gstat
de veritate j. partis asserti.

87. Pertur 2da pars qd tñ lex grãe ante morte Xi vim obligdi n̄ hbuit.
instituit Xus Dñus corporis et sanguinis sui sacramentu, ut nobis filiis suis
pius pater illud relinqueret in vicem testmti, atqi nullu testmtu obligat
nisi gfirmatu, neqz gfirmant testmta nisi morte testatoru, igit ipsa etm
lex grãe in cena vetima instituta in morte Dñi Salvatoris gfirmata ibi
cepit obligare ubi gfirmata fuit, gseqter quia gfirmata fuit in morte Xi
in ea obligdi vim nacta ẽ. sed tñ neqz te actualiter verumtn radicaliter tm
obligabat qd ẽ 3tia pars asserti, nulla enim lex obligat nisi pmulgata,
qtenqz go lex Evangelica obligaret, palam ẽ qd pmulgatne indigeret, fuit autm
pmulgata in die pentecostes qdo D. Petrus spiritu s. afflatus levavit voce
sua et dixit viri Judaei et qui hbitatis Jerusalem universi hoc vobis notu
sit et sci adventu messiae legis abolitione et salutis grãm in cognne
fidei Dñi Salvatoris cunctis gentibus prodicavit ut hbetur act: 2: igit etm in die
pentecostes actualiter lex Evangelica cepit obligare saltem eos, qui ex hoc pro-
mulgatne invincibile huius legis ignorantia n̄ hbebant.

88. Quarta pars asserti pbtr p illud qd dicit Math. 11 Venite ad me oñes qui laboratis
et onerati estis qd exponens B. Hilarius dicit legis difficultatibus laborantes et
peccatis saeculi oneratos ad se advocat, et postmdu de iugo Evangelij subdit
iugu enim meu suave ẽ et onus meu leve: go lex Evangelij ẽ lenior gm lex vetus.
sed quo rectius illgatur sensus dictorum sciendu ẽ qd plus dicere hoc parte n̄ volumus,
qm qd lex Evangelica ex parte exteriorum operum, quae ex se ipsis gmda gravitate m
hbent, minus praecipiat gm lex vetus, et huius veritas patet p hoc, qd lex vetus
in mplicibus caeremoniis plures actus exteriores difficiles praecepit, lex autm nova

illi ceremonijs abrogatis preter precepta legis nec pauciora tam superadditis doctrina Xi et Apostolorum: hij tamen postmodum alia addita sunt ex institutione SS. PP. in quibus tamen moderatione attendenda est Deus Aug. ne quasi fidelium onerosa redderet Deus enim ad inquisitionem januarij qd hanc religionem nostram quam in manifestissimis et pauciissimis celebratam sacramentis Dei voluit misericordia et libera, servilibus premuit oneribus, adeo ut tolerabilior sit conditio Judeorum, qui legalibus sacramentis tunonij proprijs subiciuntur, et fuit tam necesse ut ait S. T. q. 107. a. 2. ad 1. oportuit, qd quia in novo testamento sunt aliqui carnales indum stringente ad efficiendum novam legem, ut induceret ad virtutis opera per timorem penarum et aliqua temporalia promissa: hoc autem ad legem gratiae pertinebant ex institutione Christi. Sed sciendum est qd lex gratiae dulcissimum est, ducit autem interiores, quos in virtutis via cohibere difficilius est quam exteriores, unde Sc. Chrisost. ait in Matth. mandata Moysi in actu facilia sunt, ut non occides, non adulterabis, et ideo in remuneratione modica in peccato autem magna: mandata autem Xi ita non viaferij non glupiscere, et in ipso actu difficilia sunt, et ideo in remuneratione magna in peccato autem minima. Ordo hoc recte dicit qd sine gratia Dei diuvonde gravior sit lex nova quam vetus, quia tam per fidem et S. baptisma gratia adiuvante Deum fidelibus sunt abundanter largitur, hinc etiam ordo hoc supposito tam gratia in justo bonum est lex vetus quam nova, et hoc Chrisost. dubitanter supposito qd gratia de suis non autem qd illa voluntate adiuvant cum illa operatur.

Ista dicit pars qd lex nova sit duratura usque ad finem mundi. 1. similiter imo ex 89. Sancti. illo quia Matth. 24. Dico vobis quia non praeteribit generatio hoc donec omnia fiant qd Chrisost. exponit de generatione fidelium in fide Xi: ista ergo fidei generatio non praeteribit. in eadem sancti. similiter dicit qd Coelum et terra cito transibunt quam verba Xi verba Xi autem illegit doctrina eius et doctrina fidei et lex: ergo citius coelum et terra transibunt quam fides et lex Xi hinc etiam similiter generatio fidelium Xi assistentia sunt usque ad consumationem mundi Matth. vet. ecce ego vobiscum sum usque ad consumationem saeculi inde etiam de fide hac dicit quia portae inferi non praevalebunt adversum eam, fundata enim est super firmam petram petra autem est Xis qui mortuus

semel eam in mortuis sed vivit in aeternum, semper potest ad interpellandum pro nobis
ut ad Heb. dicit Apostolus. Ergo etiam p. Sententiam ratio et quid enim mo quin
prodidit S. T. q. 100. a. 4. in hoc verba, Cui statui novae legis subjacet, huic statui veteris legis longe perfectior impossibile
subjacet autem status presentis vitae potest esse perfectior quam status novae legis, nihil enim
potest esse immediatius fini ultimo, quod immediate in fine ultimo introducit, hoc autem facit
nova lex, unde apostolus dicit ad Heb. 10. Habentes igitur fratres fiducia in introitu
sanctorum in sanguine Xi, qui initiavit nobis viam novam ac vivam ad eum. unde
non potest esse aliquis perfectior status presentis vitae quam status novae legis hoc S. D. pro
ratione nostri dixit assenti.

90. Quod ipse tunc alia ratione breviter sic probat et quinto sunt stimulus Judaeorum,
quandiu durabit sacrificium solendo in eo sacrificio sacrificant, tandiu durabit
fides et lex fidei enim sacrificio fortes et justificati ut patum est, atqui sacri-
ficium et sacerdos durabit in aeternum: go etiam ipsa lex nova durabit in aeternum.
X novae legis
ma. patet mi. p. sacrificium et sacerdos novae legis est sacrificium et sacerdos secundum
ordinem melchisedech in pane et vino, atqui sacrificium et sacerdos secundum ordinem
melchisedech durabit in aeternum, unde elegantes dicit in psal. iurasti Dns et
non poenitebit eum tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech ex dicit
etiam in Christ. ad Heb quia Christus aeternum habet sacerdotium: go ex. pro go
manifestis pro fide catholica non solum extra Judaeos sed etiam extra haereticos ad du-
cere sacrificium novae legis negantes, non video, an enim iurasti Dns in se fodere
constituit et testatus ~~est~~ Dns, et non poenitebit eum, quia pro illo sacrificio dedit
et quid in hoc testatus ipse erit sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech
non sacerdotes hnc, de die in die in pane et vino usque ad finem mundi, aeternus sacer-
dos ipse unicus et hostia factus, et ubi finit sacerdos et sacrificium hoc dura-
bit in aeternum, ita etiam lex ipsa Evangelii durabit in aeternum sed quia obscura
et in enigmate ibi autem clara, ut dum venerit qd perfectum est evanescet qd ex parte est
et sic de veritate satis ostendit.

obiectum etiam ut plurimum iam in antecedentibus solutum est, quare una tm et altera quæstio vetera hoc verte apponeramus autem nos quod apostolus j. Corinth. 13. dicit cum venerit quod ex parte est evacuabitur, quod ex parte est, sed quod ex parte est est filius Xi et lex nova: quo evacuabitur hæc lex prorsus non durabit in æternum. Ad 2do Joa: 16. promisso est spiritus s. qui doceret omne veritatem, atqui in lege nova non fuit omnis veritas, ut patet: quo expectandus est alius status in quo huiusmodi spiritus s. daretur veniet quo alia lex. 3tio. Tres sunt qui dant testimonium s. pater, verbum et spiritus s., atqui pater dedit testimonium in veteri lege, verbum et filius dedit in nova: quo etiam debet dari tertia lex in qua testimonium detur spiritus s. 4to Matth. 24. dicit prædicabitur hoc evangelium regni in universo orbe et tunc veniet consummatio, atqui evangelium Xi iam dudum est prædicatum in universo orbe nec tamen adhuc venit consummatio: quo evangelium Xi non est evangelium regni sed futurum est aliud evangelium spiritus s. qui alia lex.

Ad jma et dicitur quod illa opinio sentiens exclusit huiusmodi tempus veniet vipso beatitudo sua Dei quo vidit post hanc viam, evacuabitur fide, quo obscura est in hac via: sicquo succedet alius status sed non in hac via sed in cœlesti patria: nil quo status in ista obscuro. Ad 2dum dicitur quod promissus est spiritus s. qui doceret omne veritatem de his quæ sunt necessaria ad salutem, hoc autem iam factum est quando spiritus s. super apostolos descendit, et eos orbi universo præmisit evangelium prædicavit, unde in actibus audiendi montanus et montanistæ qui sunt hæretici: dicit in lib. contra faustum dicebant, quod promissio de dando spiritu sancto non fuit completa in apostolis sed in ipsis neque etiam fuit completa in monachis qui hanc promissionem similiter non in apostolis sed in monachis completa dicebant unde ex spiritu paracletus appellabant: non est signum audendi istos hæreticos, tres enim sunt qui testimonium dant pater verbum et spiritus s., et licet unus sit non autem erat ergo cum patre et filio montanus præcipua aut monachus quasi spiritus s. hæreticum tm dicit montanus præcipua aut monachus. ad 3tium dico quod cum patre dedit testimonium in veteri lege filius, unde necessaria fuit ad salutem fidei in Xum et similiter in nova lege cum filio dat testimonium spiritus s.

ille enim promissus est in lege Xi docere nos aa, et ideo non est expectanda alia 3tia lex.
ad 4tum dico quod in Evangelica lege praedicatur regnum coelorum ipse enim Xus in propio
in propio praedicatoris suae dixit appropinquabit regnum coelorum, et hoc regnum praedi-
carunt Apli et praedicant etiamnum de die in diem concionatores christiani. quod
autem dicitur et tunc erit consumatio, ~~[illegible]~~ hoc expliciter illegi primo ad literam
de consumatione et destructione Jerusalem quae iam est facta per Tatum et Vespasianum
et quidem postquam nomen Xi tum in Jerusalem quae caput erat orbis tum in aliis
gentibus × per Aplos fuit praedicatum. Ergo possit illegi de consumatione mistica
Ecclesiae quae scil. in omnibus gentibus fundetur, et hoc facta mundum est fiet tamen in hoc
ipsa lege quando ergo promissione Xi omnium unum erit ovile et unus pastor, et ideo non
debemus aliam legem expectare, quin potius obligamur indubitate credere, quia lex
evangelica in Xi sanguine instituta durabit ad finem mundi.

× universis

Aelius Edus.

De

Lege humana positiva Edum se.

Praeter legem divinam et gratiae, quae ad praecepta legis naturalis paucissima alia
addidit ex institutione Xi et doctrina Aplorum Edum quod dictum est supra, quemadmodum
datam esse legem humanam tum ex illo scripturae qui potestati resistit Dei ordinationi
resistit et iterum per me reges imperant et legum conditores iusta decernunt, non tamen
ex eo quod lege divina et naturali multa indeterminata relinquebantur, quorum decisio
ad comem hominum felicitatem plurimum necessaria fuerat, satis liquet. et ideo postquam ea ex-
plicavimus quae de iure naturae et lege divina dicta venerant, ad legem humanam accedimus
explicandam quae quidem civilis est aut Ecclesiastica, de ea autem 4. praecipue examinanda
est. primo. penes quos sit potestas ferendi leges Ecclesiasticas. 2do. penes quos facultas condendi
leges civiles. 3tio. quae in utrisque requiratur promulgatio. 4to. an harum legum virtus depen-